

HÁZASSÁG ÉS CSALÁDI ÉLET

A HÁZASSÁGOT az anyagi szükség alapította, a nemi vágyódás szepítette meg, a vallás szentesítette és magasztalta fel, az állam követelte meg és szabályozta, míg a későbbi időkben a fejlődő szeretet kezdi igazolni és dicsőíteni, mint a polgárosodott viszonyok leghasznosabb és legnagyobb intézményének, az otthonnak az őst és megteremtőjét. És az otthonépítésnek kell minden nevelési erőfeszítés középpontjában állnia és annak lényegét alkotnia.

² A nász tisztán az ember önmaga átörökítésére irányuló cselekedete, melyhez különböző mértékben társul a maga kedvére való létezés; a házasság, az otthonépítés nagymértékben öfenntartási kérdés, és maga után vonja a társadalom fejlődését. A társadalom maga a családi egységek együttes szervezete. Bolygói tényezőkként az egyének igencsak átmenetiek — csak a családok folyamatos közvetítők a társadalmi evolúcióban. A műveltség és a tudás folyói a családon mint csatornán áramlanak az egyik nemzedéktől a másikig.

³ Az otthon alapvetően társadalomtani intézmény. A házasság az ember öfenntartásban való együttműködéséből és az önmaga átörökítése érdekében való társulásából nőtt ki, s a maga kedvére való létezési elem meglehetősen esetlegesen befolyásolta azt. Mindazonáltal az otthon az emberi létezés lényeges rendeltetési céljai közül mindháromat magába foglalja, míg az élet továbbadása teszi az alapvető emberi intézménnyé, és a nemi jelleg emeli ki minden más társadalmi tevékenység közül.

1. KEZDETLEGES PÁRKAPCSOLATOK

¹ A házasság nem nemi kapcsolatokra alapult; azok eseti velejáráói voltak. Az ősi férfinak nem volt szüksége a házasságra, úgy merült el a nemi étvágya kielégítésében, hogy nem terhelte magát a feleséggel, a gyerekekkel és az otthonnal járó felelőségekkel.

² Az utódjához testileg és érzelmileg is kötődő nő függ a férfival való együttműködéstől, és ez készíti őt a házasság menedéket nyújtó oltalmába. De a férfit nem közvetlen élőlénytani készítés vezette a házasságba — és még kevésbé tartotta benne. Nem a szeretet volt az, ami a házasságot a férfi számára vonzóvá tette, hanem az élelem utáni éhség, mely először csábította a férfit a nőhöz és a kezdetleges menedékhez, amelyen a nő a gyermekeivel osztozott.

³ ¶ A házasságot még csak nem is a nemi kapcsolatokkal járó kötelezettségek tudatos felismerése hozta létre. Az ősember nem értette a nemi élvezet és a későbbi gyermekszületés közötti összefüggést. Egykor általános volt

az a hiedelem, hogy egy szűzlány is lehet terhes. A vadak már korán úgy tartották, hogy a csecsemők a szellemföldön jönnek létre; a terhességről azt hitték, hogy onnan ered, hogy a nőbe egy szellem, egy kifejlődő kísértet költözik. Az étkezési szokásokról és a gonosz tekintetről is azt hitték, hogy képes terhességet kiváltani a szűz vagy nem házas nőknél, míg a későbbi hiedelmek az élet kezdetét a lélegzettel és a napfényvel kapcsolták össze.

⁴ Sok korai nép társította a kísérteteket a tengerrel; emiatt erősen korlátozták a szüzek fürdési szokásait; a fiatal nők sokkal jobban féltek a dagálykor a tengerben való fürdéstől, mint a nemi kapcsolatoktól. A torz és koraszülött csecsemőket olyan állatkölyköknek tekintették, melyek az óvatlan fürdőzés eredményeként vagy rosszindulatú szellemtevékenységen keresztül jutottak a nő testébe. A vadak természetesen semmi kivétnevalót nem találtak abban, hogy az ilyen utódot megszületésekor megfojtsák.

⁵ A felvilágosodás első lépését az a hiedelem jelentette, miszerint a nemi kapcsolatok megnyitják az utat a kísértet előtt ahhoz, hogy a nőbe költözzön. Az ember ekkorra már felfedezte, hogy az apa és az anya egyenlő mértékben járul hozzá az utódot eredményező életörökítési tényezőkhöz. De számos szülő még a huszadik században is többé-kevésbé tudatlanságban próbálja tartani a gyermekeit az emberi élet eredetét illetően.

⁶ ¶ Az egyszerűbb családok létét az a tény biztosította, hogy a szaporodási működés maga után vonja az anya-gyermek viszonyt. Az anyai szeretet ösztönös; nem az érkölcöskből származik, ellentétben a házassággal. Minden emlős anyai szeretete a helyi világegyetemi elmeszellemsegédektől származó veleszületett felruházottság, és annak erőssége és önzetlensége mindig egyenes arányban áll a fajra jellemző védtelen újszülötti időszak hosszával.

⁷ Az anya és gyermeke közötti kapcsolat természetes, erős és ösztönös, olyan, amely ennél fogva arra kényszerítette az ősidők nőit, hogy sok furcsa körülménynek vessek alá magukat és elmondhatatlan nehézségeket viseljenek el. Ez a kényszerítő anyai szeretet az a hátráltató érzelem, amely mindig is óriási hátrányt jelentett a nőnek a férfival folytatott minden küzdelmében. De az emberi faj anyai ösztöne még ekkor sem jelent ellenállhatatlan erőt; gátolhatja azt becsvágy, önzőség és vallási meggyőződés.

⁸ Bár az anya-gyermek közösség nem azonos a házassággal vagy az otthonnal, ez volt a mag, ahonnan mindketto kihajtott. A nász fejlődésében nagy előrelépést jelentett, amikor ezek az átmeneti társulások elég soká tartot-

tak ahhoz, hogy felnevelhessék az azokból származó utódot, mert az már az otthonépítés volt.

⁹ Tekintet nélkül e korai párok kibékíthetetlen ellentmondásaira, függetlenül a társulásuk laza voltától, e férfi-nő társulások jelentősen javították a túlélési esélyeket. Egy férfi és egy nő, akik együttműködnek, még ha a családról és az utódokról másként vélekednek is, magasan felsőbbrendű a legtöbb szempontból ahhoz képest, mintha két férfiról vagy két nőről lenne szó. A nemek e párosítása javította a túlélési esélyeket és ez volt az emberi társadalom legkorábbi kezdete. A nemek szerinti munkamegosztás szintén hozzájárult a kényelemhez és fokozta a boldogságot.

2. A KORAI ANYAKÖZPONTÚ CSALÁD

¹ A nő rendszeres vérzése és a szüléskori további vérzése már korán azt a képzetet keltette az emberekben, hogy a vér a gyermek teremtője (sőt, még a lélek színtere is) és ebből eredt az emberi viszonyok vérségi kötelékének eszméje. A korai időkben minden leszármazottat a női ágon ismertek el, mert ez volt az egyetlen biztos leszármazási rész.

² A kezdetleges család, mely az anya és a gyermek közötti ösztönös élőlénytani vérségi kötelékből nőtt ki, elkerülhetetlenül anyaközpontú család volt; és sok törzs hosszú ideig tartotta is e rendet. Az anyaközpontú család volt az egyetlen lehetséges átmenet a hordán belüli csoportházasság szakaszából a többnejű és az egynejű apaközpontú családok későbbi és fejlettebb otthonéletébe. Az anyaközpontú család természetes volt és élőlénytani; az apaközpontú család társadalmi, gazdasági és politikai volt. Az anyaközpontú család fennmaradása volt az egyik fő oka az észak-amerikai vörös emberek körében annak, hogy az egyébként fejlődőképes irokézek miatt nem váltak soha valódi állammá.

³ Az anyaközpontú család erkölcei mellett odahaza a feleség anyja gyakorlatilag főhatalommal rendelkezett; még a feleség fiútestvérei és azok fiai is tevékenyebbek voltak a család felügyeletében, mint a férj. Az apákat gyakran a saját gyermekük után nevezték át.

⁴ A legelső emberfajták nemigen ismerték el az apa érdemét, a gyermeket teljesen az anyától valónak tekintették. Azt hitték, hogy a gyermekek csak a közösség eredményeként hasonlítottak az apára vagy pedig azért voltak így „megbélyegezve”, mert az anya azt kívánta, hogy hasonlítsanak az apára. Később, amikor az anyaközpontú családról átálltak az apaközpontú családra, teljesen az apa érdemének tulajdonították a gyermeket, és a terhes nőre vonatkozó tabuk közül sokat később kiterjesztettek a férjére is. A leendő apa a szülés közeledtével felhagyott a

munkával, és a szüléskor ágyba került akárcsak a feleség, és három-nyolc napig pihent. A feleség akár már másnap felkelhetett és hozzáláthatott a kemény munkához, de a férj ágyban maradt és fogadta a jókívánságokat; mindez része volt azoknak a korai erkölcsöknek, melyek az apának a gyerekekhez való jogát voltak hivatottak megalapozni.

⁵ Először az volt a szokás, hogy a férfi költözött a feleség népéhez, de a későbbi korokban, miután a férfi megfizette vagy ledolgozta a menyasszony árát, a saját népéhez vihette a feleségét és a gyerekeket. Az anyaközpontú családból az apaközpontú családba való átmenet ad magyarázatot azokra az egyébként értelmetlen tilalmakra, melyek bizonyosfajta unokatestvér-házasságokra érvényben voltak, míg az egyéb, ezzel egyenlő rokonsági fokú házasságokra nem vonatkoztak.

⁶ A vadászélet erkölceinek letűnésével, amikor az ember a pásztorkodás révén biztosította a fő élelemforrást, az anyaközpontú családnak gyorsan lejárt az ideje. Egyszerűen azért bukott meg, mert nem tudta sikeresen felvenni a versenyt az újabb apajogú családdal. Az anya férjrokonainál nyugvó hatalom nem kelhetett versenyre a férj-apa személyében összpontosuló hatalommal. A nő nem volt egyenlő fél abban, hogy a gyermeknevelés, valamint a folyamatos fennhatóság és a növekvő otthoni hatalom gyakorlásának összetett feladatát ellássa. A feleségrablás és később a feleségvásárlás gyakorlatának kialakulása felgyorsította az anyaközpontú család szokásának eltűnését.

⁷ Az anyaközpontú családról az apaközpontú családba való ugrásszerű váltás az emberi faj által valaha is végrehajtott leggyökeresebb és legteltesebb fordulatszerű igazodások egyike. E változás egyből nagyobb mértékű társadalmi kifejeződéshez és megnövekedett családi kalandhoz vezetett.

3. AZ APA URALTA CSALÁD

¹ Lehet, hogy az anyaság ösztöne vezette a nőt a házasságba, de az erkölcsök hatásával együtt a férfi nagyobb ereje volt az, ami tulajdonképpen arra kényszerítette a nőt, hogy megmaradjon a házasságban. A pásztorelet új erkölcsi rendszer, a családi élet apajogú fajtájának megteremtésére ösztönzött; és a család egységének alapja a pásztorelet és a korai mezőgazdasági élet erkölcei mellett az apa megkérdőjelezhetetlen és önkényes fennhatósága volt. Minden társadalom, legyen az nemzeti vagy családi, átment a hagyományelvű önkényes fennhatóság szakaszán.

² A nőknek mutatott csekély mértékű udvarlás az Ószövetség korában hű képet fest a pásztornépek erkölceiről. A héber apajogú népek mind pásztorok voltak, amint tanúsítja azt a mondás is, miszerint „az Úr az én Pásztorom”.

³ De a férfit már nem lehetett vádolni azért, mert a le-
tűnt korokban kevesebbre tartotta a nőt annál, mint ami-
re a nő magát tartotta. A korai időkben a nő azért nem
volt képes társadalmi elismerést szerezni, mert veszély-
helyzetekben nem tudott működni; nem volt valami lát-
ványos vagy hős válsághelyzet-kezelő. Az anyaság határo-
zott hátrányt jelentett a létküzdelmekben; az anyai szerez-
tet hátráltatta a nőket a törzs megvédésében.

⁴ Az ősidők asszonyai akaratlanul is megteremtették a
férfitől való függő helyzetüket azáltal, hogy csodálatot és
tetszést váltott ki bennük a férfi harciassága és férfiassága.
A harcok e felmagasztalásával a férfi tudatos énje is erősö-
dött, miközben ezzel egyenlő mértékben gyengült a nőé
és a nő még inkább függővé lett; a katonai egyenruha még
mindig erős érzelmeket vált ki a nőkben.

⁵ A fejlettebb fajtáknál a nők nem olyan nagy termetű-
ek, illetőleg nem olyan erősek, mint a férfiak. A nő lett a
tapintatosabb, lévén ő a gyengébb; már korán megtanul-
ta, hogy miként használja ki a nemi vonzerejét. Éberebb és
hagyományelvűbb lett a férfinál, de lassan felületesebb is.
A férfi megelőzte a nőt a csatamezőn és a vadászatban; de
otthon a nő rendszerint fortélyosabbnak bizonyult még a
legősibb férfiak esetében is.

⁶ ¶ A pásztorkodó férfi a nyáját az élelem miatt tartot-
ta, de e pásztorkorszakokban végig a nőnek még mindig
növényi élelmet kellett gyűjtenie. Az ősemler került a
földet; a föld túlságosan békés, túl kalandmentes volt. Lé-
tezett egy régi babona is, miszerint a nők jobb növényeket
képesek termesztetni; ők anyák voltak. Számos visszama-
radt mai törzsnél a férfiak főzik a húst, a nők a növényeket,
és amikor a fejletlen ausztrál törzsek úton vannak, a nők
sohasem rontanak rá a vadra, a férfiak pedig nem hajolnak
le azért, hogy gyökeret ássanak ki.

⁷ A nőnek mindig is dolgoznia kellett; legalábbis egé-
szesen a legújabb időkig a nő igazi termelő volt. A férfi ren-
dszerint a könnyebbik utat választotta, és ez az egyenlőtlen-
ség megvolt végig az emberi faj történelme során. Mindig
a nő volt a teherviselő, aki gondozta a családi vagyont és
ellátta a gyermekeket, ezzel szabaddá tette a férfi kezét a
harchoz és a vadászathoz.

⁸ A nő első felszabadulására akkor került sor, amikor a
férfi beleegyezett a földművelésbe, beleegyezett olyasmi-
be, melyet addig női munkának tekintett. Nagy előrelépés
volt, amikor a férfi foglyokat már nem ölték le, hanem
földműves rabszolgává tették. Ez előidézte a nő felszaba-
dulását, aki így több időt szentelhetett az otthonépítésnek
és a gyermeknevelésnek.

⁹ A gyermekek számára termelt tej azt eredményezte,
hogy a csecsemőket még fiatalabb korban választották el,
így az anyák több gyermeket szülhettek, ami enyhített a

némelykor átmenetileg fellépő terméketlenségükön, míg
a tehén- és kecsketej fogyasztása nagymértékben vissza-
szorította a csecsemőhalandóságot. Mielőtt a társadalom
áttért volna a pásztorkodó szakaszba, az anyák négy-öt
éves korukig szoptatták a csecsemőiket.

¹⁰ A kezdetleges háborúskodás mérséklődésével nagy-
mértékben enyhült a nemek közti munkamegosztás
egyenlőtlenége. De még mindig a nőknek kellett az igazi
munkát végezniük, míg a férfiak őrzt álltak. Egyetlen tá-
bornagy vagy falut sem hagyhattak őrizetlenül nappalra vagy
éjszakára, de még e feladaton is könnyítettek a kutya házi-
asítása révén. Általában véve a mezőgazdaság megjelené-
se emelte a nő tekintélyét és javította a társadalmi helyze-
tét; legalábbis így volt ez addig, mígnem a férfi maga vált
gazdálkodóvá. És amint a férfi a földművelésnek szentelte
magát, a mezőgazdasági módszerek nyomában nagy fejlő-
désen mentek át, mely fejlődés nemzedékek során át tar-
tott. A vadászatból és a háborúból a férfi megtanulta ér-
tékelni a szervezést, és ezeket a módszereket bevezette a
kézművesség terén is és később, amikor átvette a nő mun-
kájának nagy részét, komoly mértékben továbbfejlesztette
a nő szertelen munkamódszereit.

4. A NŐK HELYZETE A KORAI TÁRSADALOMBAN

¹ A nő helyzete általában véve bármely korszakban vi-
lágos ismérve a házasság, mint társadalmi intézmény evo-
lúciós fejlődésének, míg magának a házasságnak a fejlődé-
se meglehetősen pontos mércéje az emberi polgárosodás
haladási ütemének.

² ¶ A nő társadalmi szempontból mindig is látszólagos-
an képtelen helyzetben volt; a nő mindig a férfi eszes irá-
nyítójaként működött; folyvást felhasználta a férfi erős ne-
mi vágyát a saját érdekében és a saját helyzetének erősítése
céljából. A nemi vonzerejét ravaszul kihasználva gyakran
képes volt uralni a férfit, még akkor is, amikor a férfi meg-
alázó rabszolgasorban tartotta.

³ A korai időkben a nő a férfinak nem barátot, ked-
vest, szeretőt és társat jelentett, hanem inkább vagyontár-
gyat, szolgát vagy rabszolgát, később pedig gazdasági tár-
sat, játékszert és a gyermeket megszüülő személyt. Mind-
amelllett a helyes és kielégítő nemi kapcsolatokban min-
dig jelen volt a nő választása és döntése is, és ezáltal az
okos nők mindig komoly mértékben tudták befolyásolni a
közvetlen és személyes helyzetüket, függetlenül a nemük-
nek kijáró társadalmi elismertségi szinttől. De a férfiakat
a bizalmatlanságuk és gyanakvásuk legyőzésében nem se-
gítette az a tény, hogy a nők minduntalan arra kényszerül-
tek, hogy a kötöttségeik oldására irányuló törekvéseikben
a ravaszkodáshoz folyamodjanak.

⁴ ¶ A nemeknek nagyon nehezebbre esett egymás megértése. A férfi nehezen értette meg a nőt, a tudatlan bizalmatlanság és a rémületes megigézettség furcsa keverékével, hacsak nem gyanakvással és megvetéssel tekintett rá. Sok törzsi és faji hagyomány tulajdonít bajokat Évának, Pandorának, illetőleg a női nem más képviselőinek. Ezeket a mondákat mindig eltorzították annak érdekében, hogy úgy tűnjön, hogy a nő hozta a férfit a bajt; és mindez jelzi a nőkkel szemben egykor létezett általános bizalmatlanságot. A nőtlenséget fogadott papság mellett felhozott érvek között a legfőbb az volt, hogy a nő hitvány lény. Az a tény, hogy a boszorkánynak hitt személyek többsége nő volt, nem javított a nemük régi hírnevén.

⁵ A férfiak sokáig különleges, sőt természetellenes lényeknek tekintették a nőket. Még azt is tartották, hogy a nőknek nincs lelkük; ezért tagadták meg tőlük a nevet. A korai időkben nagyon félték a nővel való első nemi kapcsolattól; innen eredt az a szokás, hogy a papnak kellett először nemi kapcsolatot létesítenie a szűzzel. A nőnek még az árnyékát is veszélyesnek tartották.

⁶ A szülésről egykor általánosan úgy tartották, hogy általa a nő veszélyessé és tisztátalanná válik. És számos törzsi erkölcs írta elő, hogy az anyának alapos megtisztulási szertartásokon kell átesnie a szülést követően. Azon csoportokat kivéve, ahol a férj részt vett a gyermekágyasságban, a várandós anyát kerülték, magára hagyták. Az ősök még azt is kerülték, hogy a gyermek a házban szülessen meg. Végül az idős asszonyoknak megengedték, hogy meglátogassák az asszonyt vajúdás közben, és e szokásból ered a bábaság, mint foglalkozás. Vajúdás közben rengeteg butaságot mondtak és tettek a szülés megkönnyítése érdekében. Szokás volt az újszülöttet szentelt vízzel meglocsolni a kísértetek zavaró hatásának elhárítása céljából.

⁷ A nem kevert törzsek körében a szülés viszonylag könnyű volt, mindössze két-három órát vett igénybe; a kevert fajták körében ritkán megy ilyen könnyen. Ha egy nő belehalt a szülésbe, különösen az ikerszülésbe, úgy gondolták, hogy a szellemmel való házasságtörés bűnébe esett. Később a felsőbbrendű törzsek úgy tekintették a szülésbe való belehalást, mint a felsőbb akarat megnyilvánulását; az ilyen anyákról úgy tartották, hogy nemes okból pusztultak el.

⁸ A nők úgynevezett szerénysége a ruházkodást és a személyes megnyilvánulásukat tekintve onnan ered, hogy halálosan félték attól, hogy a havi vérzésük idején meglátják őket. Ha így meglátták őket, akkor az óriási bűn volt, egy tabu megszegése. A régi idők erkölcsi mellett minden nő a serdülőkortól a szülési időszak végéig teljes családi és társadalmi vesztésgár alatt állt minden egyes hónap egy teljes hetére. Minden, amit megérintett, amire leült

vagy lefeküdt, „beszennyeződött”. Hosszú időn keresztül volt szokás irgalmatlanul megverni a lányt minden havi vérzési időszakában annak érdekében, hogy a testéből kiűzzék a rossz szellemet. De amikor a nő túljutott a szülési életkorán, rendszerint előzékenyebb bánásmódban részesült, több jogot és kiváltságot kapott. Mindezek tükrében nincs mit csodálkozni azon, hogy lenézték a nőket. Még a görögök is a tisztátalanság három fő oka egyikének tartották a vérző nőt, a másik kettő egyébként a disznó és a fokhagyma volt.

⁹ Bármily buták is voltak ezek az ősi nézetek, némi jó is származott belőlük, hiszen minden túldolgoztatott nőnek, legalábbis fiatalkorukban, minden hónapban egy hétnyi időt adtak a szívesen vett pihenésre és a hasznos elmélkedésre. Így élesíthették az eszüket arra, hogy miként kezeljék a férfi társaikat az idejük többi részében. A nők ilyenén való elkülönítése megvédte a férfit is attól, hogy túlságosan belemerüljön a nemi életbe, ami közvetlenül hozzájárult a népesség számának korlátozásához és a férfi önuralmának fejlesztéséhez.

¹⁰ ¶ Nagy előrelépést jelentett, amikor a férfitől megvonták a jogot, hogy tetszés szerint megölhesse a feleségét. Hasonlóképpen előremutató dolog volt az, amikor a nő megkapta a házassági ajándékok feletti rendelkezési jogot. Később a nő megszerezte a törvényes jogot vagyontartására, annak ellenőrzésére, sőt a vagyontartás feletti rendelkezésre is, de sokáig meg volt fosztva attól, hogy egyházi vagy állami hivatalt viseljen. A nőt mindig is többé-kevésbé úgy kezelték, mint vagyontárgyat, egészen a Krisztus utáni huszadik századig, illetőleg a huszadik században. Még mindig nem nyerte el a férfi ellenőrzése alól való kikerüléssel járó szabadságot a világ egészében. A férfi azon próbálkozása, hogy megvédje a nőt, még a fejlett népek körében is mindig a felsőbbrendűség hallgatólagos érvényesítése volt.

¹¹ De a régi idők asszonyai nem sajnálták magukat annyira, ahogy az újabban felszabadult hűgaik szokták. Az előbbieket végül is elég boldogok és elégedettek voltak; nem is mertek volna jobb vagy másfajta életmódot elképzelni.

5. A NŐK HELYZETE A FEJLŐDŐ ERKÖLCSÖK MELLETT

¹ Önmaga átörökítésében a nő a férfival egyenrangú, de az önfenntartási társulásban a nő határozott hátrányban működik, és a kényszerű anyaság hátrányát csakis a fejlett polgárosodott társadalom felvilágosult erkölcsi egyenlítői ki és azt a férfinak az elsajátított pártatlanság iránti egyre erősödő érzelme ellentételezheti.

² A társadalom fejlődésével a nemi rendszabályok szigorúbbá váltak a nők esetében, mert ők többet szenvedtek

a nemi erkölcsök áthágásának következményeitől. A férfira vonatkozó nemi rendszabályok csak lassan fejlődnek a polgárosodott viszonyok megkövetelte egyenlőség iránti tiszta érzék eredményeként. A természet nem ismeri a pártatlanság fogalmát — a szülés gyötrelmeiben egyedül a nőt részesíti.

³ A nemek egyenlőségének új keletű eszméje a kibontakozó polgárosodás részéről szép és hasznos dolog, de ilyen a természetben nincs. Amikor mindig az erősnek van igaza, akkor a férfi uralkodik a nő felett; amikor több igazságosság, béke és tisztesség érvényesül, akkor a nő fokozatosan kiemelkedik a rabszolgaságból és a sötétségből. A nő társadalmi helyzete általában fordított arányban változott bármely nemzet vagy korszak katonai jellegéhez képest.

⁴ De a férfi nem tudatosan és nem is szándékosan vette el a nő jogait és adta vissza neki azután fokozatosan és kelletlenül; mindez a társadalmi evolúció öntudatlan és nem tervezett mozzanata volt. Amikor valóban eljött az idő a nő számára ahhoz, hogy több jogokat élvezhessen, meg is szerezte azokat, és tette mindezt a férfi tudatos hozzáállásától meglehetősen függetlenül. Az erkölcsök lassan, de biztosan abba az irányba változnak, hogy gondoskodjanak a polgárosodott társadalom állandó fejlődésének részét képező társadalmi igazságokról. A fejlődő erkölcsök lassan egyre jobb bánásmódot biztosítottak a nőknek; a velük szembeni kegyetlenséget fenntartó törzsek nem maradtak fenn.

⁵ ¶ Az ádámfiak és a nodfiak fokozott elismerésben részesítették a nőket, és a vándorló anditák hatására egyes csoportok hajlottak arra, hogy érvényesítsék a nők társadalomban elfoglalt helyére vonatkozó édeni tanításokat.

⁶ A korai kínaiak és a görögök jobban bántak a nőkkel, mint a legtöbb szomszédos nép. De a héberek rendkívül bizalmatlanok voltak velük szemben. Nyugaton a nő nehezen kapaszkodott felfelé a kereszténységbe beépült páli tantételek súlya alatt, bár a kereszténység fejlődést hozott az erkölcsökben azáltal, hogy szigorúbb nemi korlátozásokat rótt ki a férfira. A nő helyzete csak egy kicsit jobb a reménytelennél azon rendkívüli lealacsonyítás közepette, mely neki a mohamedanizmusban osztályrészül jut, és még ennél is rosszabb a helyzete több más, keleti vallási tanításban.

⁷ ¶ Valójában a tudomány és nem a vallás egyenjogúsította a nőt; ez volt az otthon börtönéből őt komolyan kiszabadító újkori gyár. A férfi fizikai képességei többé már nem voltak alapvető fontosságú tényezők az új létfenntartási rendszerben; a tudomány úgy megváltoztatta az életkörülményeket, hogy a férfi ereje többé már nem szárnyalta túl a nő erejét.

⁸ E változások előmozdították a nő felszabadulását a házi rabszolgaság alól és olyan mértékű változást hoztak a helyzetében, hogy ma már a személyes szabadságnak és a nemi önállóságnak gyakorlatilag a férfival megegyező fokát élvezzi. Egykor a nő értékét az ételkészítési tudása jelentette, de a találmányosság és a vagyoni képessége tette egy olyan új világ — a kellem és a báj szféráinak — megteremtésére, melyben működhetett. Így nyerte meg az iparosodás öntudatlanul és szándékolatlanul a nő társadalmi és gazdasági egyenjogúsításáért folytatott harcot. És az evolúció megint csak elvégezte azt, amit még a kinyilatkoztatás sem volt képes elérni.

⁹ ¶ A felvilágosult népeknek a nő társadalmi helyzetét meghatározó méltánytalan erkölcsökből származó válasza a szélsőségeket tekintve valóban ingamozgásszerű volt. Az iparosodott fajták körében a nő csaknem minden jogot megkapott és számos kötelezettség alól mentesült, mint amilyen a katonai szolgálat is. A létküzdelem terén minden könnyítés hozzájárult a nő felszabadulásához, és közvetlen előnye származott az egyenjűség felé tett minden lépésből is. A gyenge mindig aránytalanul sokat nyer a társadalom fokozatos evolúciójában megtett minden erkölcsi igazodáson.

¹⁰ A párkapcsolati házasság eszményképeiben a nő végre elismerést, megbecsülést, függetlenséget, egyenlőséget kapott és képzésben részesült; de vajon méltónak bizonyul-e mindezen új és példa nélkül álló lehetőségekre? Vajon a mai nő bénultsággal, közönnyel, természetlenséggel és hűtlenséggel fog-e viszonyulni a társadalmi felszabadulás terén megtett e nagy előrelépéshez? Ma, a huszadik században a nő a hosszú földi léte komoly próbatételének van alávetve.

¹¹ A nő a férfi egyenrangú társa a faj szaporításában, ennélfogva a szerepe éppen olyan fontos a faji evolúció alakulásában is; ezért működött közre az evolúció egyre erőteljesebben a nők jogainak megteremtésében. De a nők jogai semmi esetre sem azonosak a férfiak jogaival. A nő nem nyerhet többet a férfi jogain, mint amennyire a férfi hasznát veheti a nő jogainak.

¹² Mindegyik nemnek meg van a maga külön élettere, melyhez hozzátartoznak az e téren belüli jogok is. Ha a nő szó szerint a férfi minden jogát élvezni akarja, akkor előbb vagy utóbb bizonyosan könnyörtelen és érzéketlen versengés fogja felváltani azt az önzetlenséget és különleges elbánást, melyet ma számos nő élvez, és amelyet csak nemrégiben nyertek el a férfiaktól.

¹³ A polgárosodás sohasem képes megszüntetni a nemek viselkedése közötti űrt. Az erkölcsök korról korra változnak, de az ösztön sohasem változik. Az eredendő-en meglévő anyai ragaszkodás sohasem fogja megengedni

az egyenjogúsított nőnek azt, hogy a kitartó munkában a férfi komoly vetélytársává váljon. Mindegyik nem mindörökre egyeduralkodó marad a maga területén, azokon a területeken, melyeket az élőlénytani különbözőség és az elméleti eltérés határoz meg.

¹⁴ Mindegyik nemnek mindig is meglesz a maga különleges területe, jóllehet azok minduntalan átfedik egymást. A férfiak és a nők kizárólag társadalmilag versenghetnek azonos feltételek mellett.

6. A FÉRFI-NŐ TÁRSAS VISZONY

¹ A szaporodási hajlam mindig is összehozza a férfiakat és a nőket az önmaguk átörökítéséhez, de ez önmagában még nem biztosítja azt, hogy kölcsönös együttműködésben — az otthon megalapításában — együtt is maradjanak.

² Minden sikeres emberi intézmény a személyes érdek olyan kibékíthetetlen ellentéteivel terhes, melyeket gyakorlati szempontból működőképes összhangba hoztak, és ez alól az otthonépítés sem kivétel. A házasság, az otthonépítés alapja, a legmagasabb rendű megnyilatkozása annak a kibékíthetetlen ellentéteket hordozó együttműködésnek, mely oly gyakran jellemzi a természet és társadalom kapcsolódási pontjait. Az összeütközés elkerülhetetlen. A nász veleszületett dolog; természetes. De a házasság nem élőlénytani; hanem társadalomtani. A szenvedély biztosítja, hogy a férfi és a nő összejöjjen, de a gyengébb szülői ösztön és a társadalmi erkölcsök tartják őket együtt.

³ ¶ Gyakorlati szempontból a férfi és a nő egyazon faj két, szoros és bensőséges közösségben élő, különböző változata. Nézőpontjaik és az életmegnyilvánulások teljes köre lényegesen eltérő; teljes mértékben képtelenek egymás teljes és valódi megértésére. A nemek közötti teljes megértés nem kivitelezhető.

⁴ A nők látszólag több ráérzéssel rendelkeznek, mint a férfiak, de valamivel kevésbé következetes gondolkodásúnak is tűnnek. Azonban mindig is a nő volt az emberiség erkölcsi zászlóvivője és szellemi vezetője. A bölcsőt ringató kéz folyvást barátkozik a végzettel.

⁵ ¶ A férfiak és a nők természetbeli, viszonyulási, nézőponti és gondolkodási különbségeit, melyek messze nem akkorák, hogy emiatt aggódni kellene, úgy kell tekinteni, mint ami igencsak előnyére válik az emberiségnek, mind egyedi, mind pedig közösségi síkon. A világegyetemi teremtmények számos rendje kettős szakaszú személyiség-menyilatkozással teremtetik. A halandóknál, Anyagi Fiaknál és midszonit lényeknél e különbség úgy jelenik meg, mint férfi és nő; a szeráfoknál, keruboknál és Morontia

Társaknál e dolgot együttthatónak vagy harciasnak és ellenhatónak vagy visszahúzódónak nevezik. Az ilyen kettős társulások nagyban megsokszorozzák a sokoldalúságot és legyőzik az eredendően meglévő korlátokat, éppen úgy, ahogy bizonyos hármastársulások is a Paradicsom-Havona rendszerben.

⁶ A férfiaknak és nőknek a morontiai és szellemi létpályájukon is szükségük van egymásra, mint ahogy a halandói létpályájukon is. A férfi és női nézőpont közötti különbségek megmaradnak még az első élet után és végig a helyi világegyetemi és felsőbb-világegyetemi felemelkedés során is. És még a Havonában is, a zarándokok, akik egykor férfiak és nők voltak, segíteni fogják egymást a paradicsomi felemelkedésben. Soha, még a Végleges Testületben sem alakul át a teremtmény annyira, hogy kitörlődjenek belőle az emberek által férfiak és nőknek mondott személyiségjegyek; az emberiség e két alapvető változata mindig is érdeklődni fog egymást iránt, ösztönözni, bátorítani és segíteni fogja egymást; mindig függeni fognak az egymás mellé rendeltségtől a nyugtalanító világegyetemi problémák megoldásában és a számos mindenségrendi nehézség leküzdésében.

⁷ ¶ A nemek ugyan sohasem remélhetik, hogy teljesen megértik egymást, azért hatékony kiegészítői egymásnak, és bár az együttműködés személyes szinten gyakran többé-kevésbé szembenállással jár, azért képes a társadalom fenntartására és újratermelésére is. A házasság olyan intézmény, melyet arra szántak, hogy rendezze a nemi különbségeket, s közben biztosítsa a polgárosodott társadalom folyamatosságát és a faj szaporodását.

⁸ A házasság az anyja minden emberi intézménynek, mert közvetlenül elvezet az otthonalapításhoz és az otthon fenntartásához, ami pedig a társadalom szerkezeti alapja. A család alapvetően kötődik az önfenntartási renchez; ez jelenti a faj továbbörökítésének egyetlen reményét a polgárosodott társadalom erkölcsi mellett, ugyanakkor rendkívül hatékonyan biztosít bizonyos meglehetősen elegendő formákat a maga kedvére való létezéshez. A család az ember legnagyobb, tisztán emberi vívmánya, mely összeköti a férfi és nő élőlénytani kapcsolatainak fejlődését a férj és feleség társas kapcsolataival.

7. A CSALÁDI ÉLET ESZMÉNYKÉPEI

¹ A nemi közösülés ösztönös dolog, melynek eredményei a gyermekek, és ezzel magától létrejön a család. Ahogy a családok is a fajhoz, illetőleg nemzethez tartoznak, úgy annak társadalma is odatartozik. Ha jók a családok, akkor a társadalom is jó. A zsidók és a kínaiak nagy műveltségbeli kiegyensúlyozottsága a családi csoportjaik erejében rejlik.

² A nő gyermekek iránti ösztönös szeretete és törődése együtt hatott közre abban, hogy érdekelt fellé tegye őt a házasság és a kezdetleges családi élet támogatásában. A férfi csak a későbbi erkölcsök és társadalmi szabályok nyomására kényszerült bele az otthonépítésbe; lassan vált érdekeltté a házasság és az otthon megalapításában, mert a nemi közösülés számára nem jár élőlénytani következményekkel.

³ A nemi alapú kapcsolat természetes dolog, de a házasság társadalmi, és azt mindig is az erkölcsök szabályozták. Az erkölcsök (a vallási, az erkölcsi és az erkölctani tisztesség) a vagyonnal, a büszkeséggel és az önzetlenséggel együtt szilárdítják meg a házasság és a család intézményét. Az erkölcsök hullámszakor megrendül az otthon-házasság intézményének szilárd alapja is. A házasság ma a vagyoni szakaszból a személyes korszakába lép át. Korábban a férfi azért védelmezte a nőt, mert ő volt az ingó vagyona, és a nő is ugyanezen okból engedelmessé vált. E rendszer az érdemeitől függetlenül kiegyensúlyozottságot biztosított. A nőt ma már nem tekintik vagyontárgynak, és olyan új erkölcsök jelennek meg, melyek rendeltetése a házasság-otthon megszilárdítása:

⁴ 1. A vallás új szerepe — az a tanítás, hogy a szülői tapasztalás alapvető fontosságú, a mindenségrendi létpolgárok létrehozásának felfogása, a létrehozás kiváltságának teljesebb megértése — fiak adása az Atyának.

⁵ ¶ 2. A tudomány új szerepe — az utódnemzés egyre inkább önkéntessé válik, az ember ellenőrzése alá kerül. Az ősi időkben az ismerethiány biztosította a gyermekek megjelenését minden ez irányú vágy hiánya mellett is.

⁶ ¶ 3. Az élvezet varázsának új rendeltetési célja — ez új tényezőt ad a faji túléléshez; az ősi ember a nem kívánt gyermekeket kitétte elpusztulni; a mai népek pedig nem hajlandók megszülni őket.

⁷ ¶ 4. A szülői ösztön erősödése — minden egyes mai nemzedék hajlik arra, hogy kiküszöbölje a faj szaporodási folyamatából azokat az egyedeket, akikben a szülői ösztön nem elég erős ahhoz, hogy biztosítsa gyerekek, a rákövetkező nemzedék szüleinek a nemzését.

⁸ ¶ De az otthon egy intézmény, egy olyan társulás egy férfi és egy nő részvételével, mely közelebbről a dalamati-ai időkben származik, mintegy félmillió évvel ezelőttről, mert Andon és az ő közvetlen leszármazottainak egyenjű gyakorlatával már régen azt megelőzően felhagytak. A családi élettel azonban nem lehetett büszkélkedni a nodfiak és a későbbi ádámfiai napjait megelőzően. Ádám és Éva tartós hatást gyakorolt az egész emberiségre; a világ történelme során ekkor lehetett először látni férfiakat és

nőket egymás mellett dolgozni a Kertben. Az édeni eszménykép, az egész család, mint kertészek, új gondolat volt az Urantián.

⁹ A korai család egy összetartozó munkacsoportot jelentett, beleértve a rabszolgákat is, mely csoport tagjai mind egy lakóhelyen éltek. A házasság és a családi élet nem volt mindig azonos, de szükségszerűségeiből szorosan összetartozó volt. Mindig a nő akart saját családot, és végül el is érte a célját.

¹⁰ ¶ Az utódok iránti szeretet csaknem általános és határozott túlélési értékkel rendelkezik. Az ősök mindig feláldozták az anya érdekeit a gyermek jólétéért; egy eszkimó anya még ma is inkább lenyalogatja a csecsemőjét ahelyett, hogy megmosdatná. De az ősidők anyái csak addig táplálták és gondozták a gyermekeiket, amíg azok nagyon kicsik voltak; amint felnőttek, az állatokhoz hasonlóan magukra hagyták őket. A tartós és folyamatos emberi közösségek sohasem egyedül az élőlénytani ragaszkodáson alapultak. Az állatok szeretik a kicsinyeiket; az ember — a polgárosodott ember — szereti a gyermekei gyermekeit is. Minél magasabb rendűek a polgárosodott viszonyok, annál jobban örülnek a szülők a gyermekeik boldogulásának és sikerének; ezzel a *névre* való büszkeségnek egy új és felsőbb rendű értelme jelenik meg.

¹¹ Az ősi népeknél a nagy családok nem feltétlenül voltak szeretetteljesek. Sok gyermekre volt szükség, mert:

- ¹² 1. A gyerekek értékes munkaerőt jelentettek.
- ¹³ 2. A gyermekek voltak az öregségi biztosítás.
- ¹⁴ 3. A leánygyermekeket el lehetett adni.
- ¹⁵ 4. A családi büszkeség megkívánta a név terjesztését.
- ¹⁶ 5. A fiúgyermek oltalmat és védelmet jelentettek.
- ¹⁷ 6. A kísértetektől való félelem miatt az emberek rettegtek az egyedüllétől.
- ¹⁸ 7. Bizonyos vallások utódokat igényeltek.

¹⁹ ¶ Az ősök imádását gyakorlók úgy tekintik azt, ha valakinek nem lett fiúgyermek, mint örökkévalóságig ható csapást. Mindennél jobban vágnak fiúgyermekre a halál utáni ünnepek levezetéséhez, hogy az elhaltnak a szellemföldön való átjutásához szükséges áldozatokat felajánlhassák.

²⁰ Az ősi vademberek körében a gyerekek nevelése nagyon korán elkezdődött; és a gyermekek már korán felismerték, hogy az engedetlenség bukással, sőt halállal jár, ugyanúgy, mint az állatoknál. A polgárosodott társadalom megvédi a gyermeket a buta viselkedésének természetes következményeitől, s ezzel nagymértékben hozzájárul a mai engedetlenségéhez.

²¹ Az eszkimó gyermekek azért boldogulnak az oly kevés képzés és kiigazítás mellett is, mert ők a természetük szerint fogékony kis állatok; a vörös és a sárga ember gyermekei csaknem ugyanilyen tanulékonyak. De az andita örökséget hordozó fajtáknál a gyermekek nem ilyen nyugodtak; e több képzelőerővel rendelkező és kalandvágyóbb ifjak több képzést és oktatást igényelnek. A gyermeknevelés mai problémáit egyre bonyolultabbá teszi:

²² 1. A nagyfokú fajkeveredés.

²³ 2. A mesterséges és felületes oktatás.

²⁴ 3. Az, hogy a gyermek nem képes műveltségre szert tenni azáltal, hogy utánozza a szüleit — a szülők ugyanis az idő jelentős részében hiányoznak a családi képből.

²⁵ ¶ A családi oktatás régibb felfogásai élőlénytaniak voltak, abból a felismerésből nőttek ki, hogy a szülők a gyermek létének megteremtői. A családi élet fejlődő eszményképei ahhoz a felfogáshoz vezetnek, hogy egy gyermek világrahozatala, ahelyett, hogy bizonyos szülői jogokat hozna magával, az emberi lét legmagasabb szintű felelősségével jár.

²⁶ A polgárosodott társadalom úgy tekinti a szülőket, mint akikre minden kötelezettség hárul, a gyermeket pedig úgy, mint akit minden jog megillet. E gyermek szülei iránt érzett tisztelete erősödik, de nem a szülői nemzésben foglalt kötelezettség felismerése okán, hanem a gyermeket az élet csatájának megnyeréséhez hozzásegítő, szeretetteljesen kifejeződő törődés, nevelés és odaadás eredményeként, természetesen módon. Az igazi szülő folyamatos szolgálat-segédkezést végez, melyet a bölcs gyermek felismer és értékel.

²⁷ ¶ A jelenlegi ipari és városi korszakban a házasság intézménye új gazdasági irányvonalak mentén fejlődik. A családi élet egyre költségesebbé válik, míg a gyermekek, akik korábban követeléseként szolgáltak, gazdasági tartozásokká válnak. De magának a társadalomnak a biztonsága még mindig az adott nemzedék azon erősödő hajlandóságán alapul, hogy a következő és a további nemzedékek jólétébe beruházzon. És bármely, a szülői felelősségnek az államra vagy az egyházra való áthárítására irányuló próbálkozás eredménye a polgárosodott társadalom jóléte és fejlődése terén elkövetett öngyilkosság lesz.

²⁸ ¶ A házasság, a gyermekekkel, majd pedig a családi élettel, ösztönzőleg hat az emberi természet legmagasabb rendű potenciáljaira és ezzel egyidejűleg eszményi teret biztosít a halandói személyiség e felélenkült sajátosságainak kifejeződéséhez. A család gondoskodik az emberi faj élőlénytani átörökítéséről. Az otthon természetes társadalmi színterén a vérségi alapú testvériség erkölcsstanát a felnövekvő gyermekek is felfoghatják. A család jelenti a testvériesség alapvető egységét, melyben az összes ember

közötti testvériség eléréséhez oly lényeges türelem, felebaráti szeretet, elfogulatlanság és béketűrés tanulnivalóit a szülők és a gyermekek a magukéva teszik.

²⁹ Az emberi társadalom komoly mértékben fejlődhetne, ha a polgárosodott fajták általánosabban térnének vissza az anditák családi tanácsi gyakorlatához. Ők a családi kormányzásnak nem az apajogú vagy kényúri formáját tartották fenn. Igen testvériesek és társulók voltak, szabadon és őszintén megvitattak minden, családi természetű javaslatot és szabályt. Minden családi kormányzatukban eszményi testvériséget gyakoroltak. Egy eszményi családban a fiúi és szülői ragaszkodást egyaránt magasabb szintre emeli a testvéri odaadás.

³⁰ A családi élet az igazi erkölcsiség nemtője, a kötelesség iránti hűség tudatosulásának őse. A családi élet kikényszerített társulásai kiegyensúlyozzák a személyiséget és ösztönzőleg hatnak annak fejlődésére a más és különféle személyiségekhez való elkerülhetetlen igazodásra kényszerítésen keresztül. Sőt, még mindezen felül is, egy igazi család — egy jó család — a szülői szerepben lévő nemzőknek kinyilatkoztatja a Teremtőnek az ő gyermekeivel szembeni beállítottságát, s ugyanakkor az ilyen igaz szülők kinyilvánítják a gyermekeiknek azt a szeretetet, mely az első az összes világegyetemi gyermek paradicsomi szülője szeretetének egyre magasabb rendű megnyilvánulásai által alkotott hosszú sorban.

8. A MAGA KEDVÉRE VALÓ LÉTEZÉS VESZÉLYEI

¹ A családi életre irányuló komoly veszedelem a maga kedvére való létezés egyre erősödő fenyegetése, a mai gyönyörkóróság. A házasság első ösztönzője gazdasági természetű volt; a nemi vonzódás volt a második. Az önfenntartásra alapozott házasság vezetett el az önmaga átörökítéséhez és ezzel együtt a maga kedvére való létezés legkívánatosabb formáit is megteremtette. Ez az emberi társadalom egyetlen intézménye, mely a három nagy életösztönző mindegyikét magába foglalja.

² Eredetileg a tulajdon volt az önfenntartás alapvető intézménye, míg a házasság az önmaga átörökítésének egyedi intézményeként működött. Bár az éhség csillapítása, a játék és a humor, valamint a nemi életben való időszakos elmerülés a maga kedvére való létezés eszközei voltak, ettől még tény marad, hogy a fejlődő erkölcsök nem tudtak külön intézményt felépíteni a maga kedvére való létezés számára. És az élvezhető örömök külön módszerei kifejlesztésének e kudarca miatt van az, hogy e gyönyörkeresés minden emberi intézményt átjár. A vagyonthalmozás a maga kedvére való létezés minden formája magasabb

szintre emelésének eszközévé válik, míg a házasságot gyakran csak örömszerző eszköznek tekintik. És ez a túlhajszolás, ez a széles körben elterjedt gyönyörkórság jelenti ma a legnagyobb fenyegetést, mely a családi élet társadalmi evolúciós intézményére, az otthonra valaha is irányult.

³ Az ibolyaszín emberfajta új és csak tökéletlenül kivitelezett sajátsággal gyarapította az emberiség tapasztalását — a humorérzékkel társuló játékösztönrel. Ez bizonyos mértékben már megvolt a szangik fajtákban és az andonfiakban is, de az ádám fajta emelte e kezdetleges jellemvonást az *öröm potenciáljának* szintjére, tette a maga kedvére való létezés egy új és dicsőített formájává. A maga kedvére való létezés alapfajtája az éhségérzet csillapításán kívül a nemi kielégülés, és az érzéki örömök e formáját a szangik fajták és az anditák keveredése óriási mértékben felerősítette.

⁴ Az anditák után élő emberfajtákra jellemző nyugtalanság, kíváncsiság, kalandvágy és élvhajzás keveréke komoly veszéllyel jár. A lélek éhségét nem lehet kielégíteni testi gyönyörrel; az otthon és a gyermekek szeretetét nem erősíti az élvezetek esztelen hajszolása. Bármennyire is kihasználják a formákban, a színekben, a hangokban, az ütemben, a zenében és a magatok megszépítésében rejlő erőforrásokat, nem remélhetitek, hogy ezáltal magasabb szintre jut a lélek vagy táplálékra lel a szellem. A hiúság és a divat nem képes segédkezni az otthonépítésben és a gyermeknevelésben; a büszkeség és a vetélkedés alkalmatlan a következő nemzedékek túlélési képességeinek fejlesztésé-

re.

⁵ A fejlődő mennyei lények mind élvezik a pihenést és a visszatekintési igazgatók segédkezését. Minden, az épületes kikapcsolódásra és a felemelő játékban való elmerülésre irányuló törekvés egészséges; az üdítő alvás, pihenés, tevékeny felüdülés és minden, az unalmas egyhangúságtól mentesítő időtöltés hasznos. A versenyszerű játékok, a történetmesélés és még a jó ételek fogyasztása is szolgálhat a maga kedvére való létezés különböző formáiként. (Amikor az étel ízesítéséhez sót használtak, gondolatok bele abba, hogy az ember csaknem egymillió éven keresztül csak úgy jutott sóhoz, hogy az ételt a hamuban megforgatta.)

⁶ ¶ Hadd szórakozzon az ember; hadd találjon az emberi faj örömet ezer és egy módon; hadd fedezze fel az evolúciós emberiség a maga kedvére való létezés mindenféle törvényes formáját, a hosszú, felfelé törekvő élőlénytani küzdelem gyümölcseit. Az ember igencsak megérdemelte a mai örömeinek és gyönyöreinek egy részét. De jól tartsátok szem előtt a beteljesülés célját! A gyönyörök valóban öngyilkosak, ha sikerül elpusztítaniuk a vagyont, mely az önfenntartás intézményének alapjává lett; és a maga kedvére való létezés formáiért valóban halálos árat kell fizetni, ha romba tudják dönteni a házasságot, ha elérik a családi élet hanyatlását, és az otthon pusztulását — az ember legfelsőbb evolúciós szerzeményét és a polgárosodott társadalom egyetlen túlélési esélyét.

⁷ [Közreadta az Urantián állomásozó Szeráf Vezető.]